

A politikai párt szerepe a munkás- mozgalomban.*

Minden modern államban, ahol a proletárság tömeges akcióra szervezkedett, a munkásmozgalom két ágra szakad: az úgynevezett gazdasági vagy szakszervezeti mozgalomra és az úgynevezett politikai mozgalomra. Mindkettő ismét nagyjából két, szorosan megkülönböztethető irányt tartalmaz: az egyik a munkásosztály autonóm, a többi osztályoktól független, sőt azzal ellentétes szervezkedésének és harcának elvét propagálja, míg a másik a munkások külön szervezkedésének szükségét tagadja és a magasabb osztályok gazdasági és politikai szervezeteinek keretében igyekszik elhelyezkedni. A munkásosztály törekvéseinek ezen irányai és formái a különböző országokban igen különböző súllyal és jelentőséggel, a legtarkább színekben és árnyalatokkal jelentkeznek. Az ország politikai múltjának hagyományai, gazdasági fejlődésének sajátosságai, népesedési különösségek és sok egyéb tényező hat közre, hogy az egyik országban autonóm szakszervezeti mozgalom fejlődjék ki korábban és erősebben, a másikban a munkásság önálló politikai szervezetei hatalmasod-

* Mutatvány a szerzőnek *Marx és Engels válogatott művei* II. kötetébe írt bevezetéseiből, mely a legközelebbi napokban fog (Politzer Zs. és Fia és a Népszava könyvkereskedés kiadásában) megjelenni. Az itt bemutatott cikk bevezetés Marxnak a német szociáldemokrata-párt gothai programjáról írt kritikájához.

janak el, a harmadikban a kettő együtt jelentkeztek; a negyedikben meg talán nagy munkástömegek szinte egészen a többi osztályok törekvéseinek szolgálatában álljanak. Ebből a szempontból teljes joggal lehet a munkásmozgalom angol, francia, német és egyéb típusáról beszélni.

Az európai munkásmozgalomnak már korai fokán tettek kísérleteket szocialisták, hogy a különböző országok mozgalmait egységesen szervezzék. Maga az Internacionále nem volt más, mint erre való kísérlet. A mai nemzetközi szocialista és szakszervezeti kongresszusok főcélja szintén az, hogy egységes, általános irányelveket állapítsanak meg minden országok munkásmozgalma számára. Mindazonáltal elméletben is, gyakorlatilag is, az eltérések még igen jelentékenyek.

Mégis nem lehet észre nem venni, hogy a német szocializmus egy kimagasló elve mély gyökeret vert sok országban és erősen előmozdította az egységre való törekvést. Ez az elv az, hogy a munkásosztály szervezkedésének két ága, a gazdasági és a politikai mozgalom, egyenlőértékű és egymást szükséges kiegészítő formája a munkásosztály harcának. Az egyik a munkásság közvetlen gazdasági, a munkaviszonyok javítására vonatkozó érdekeinek fegyvere, a másik arra hivatott, hogy a politikai hatalomban, az államban rejlő erőt kényszerítse a munkásosztály általános társadalmi, kulturális és politikai érdekei szolgálatába; a munkásosztály gazdasági hatalma a bázis, amelynek azonban útját egyengeti a politikai hatalom, a szocializmussal megkoronáz a proletárság forradalmi diktatúrája.

Sokáig tartott, amíg az autonóm munkásmozgalom ezen koncepciója kialakult. Azt mondják némely marxisták, hogy ennek eredete is a *Kommunista kiáltványban* van. A *Kiáltvány* mondata, hogy „minden osztályharc egyszersmind politikai harc” volna ezen elmélet kiindulása és bizonyítéka. De ez visszafelé bizonyítás. Tényleg az az elv, hogy a munkásságnak önálló politikai pártként kell szervezkednie és önállóan kell a parlament meghódítására törekednie, ilyen formában sem a *Kiáltványban* nem fordul elő, sem a Marx és Engels szerkesztette negyvennyolcas hírlapokban nem vetődik föl és sokáig idegen az osztályharcot valló munkásmozgalom gyakorlata számára is, mely mindenütt a közvetlen gazdasági harcra helyezte a súlyt és ezzel ismét csak a közvetlen erőszakos forradalmat akarta előkészíteni és provokálni. A negyvennyolcas forradalmak leverése és a bekövetkezett reakció erősen mérsékelte ugyan a közvetlen forradalmi cselekvés hevét

a tömegekben, de legkevésbé sem a Marxét és Engelsét. Ők tovább is a forradalmat várták. Nem ők voltak — Lassalle volt az, aki a hatvanas évek elején a törvényhozás befolyásolását és végül meghódítását tűzte ki a munkásmozgalom céljául és ennek eszközéül az általános választójogot, illetve ahol kell, ennek kivívását; a gazdasági harcról Lassalle nagyon keveset tartott.

A lassallei agitáció kétségtelen sikere hasonló útra terelte a kevésszámú német marxistát, de csak több évi párhuzamos haladás és még inkább egymás elleni, túlnyomóan személyi csatározás után egyesült a két frakció. Hogy az egyesülésben melyik irány kerekedett felül, azt a legközvetlenebbül érdekelt elméleti vezér, Marx, maga állapítja meg kritikái levelében. Semmi kétség sem lehet afelől, hogy az új párt gyakorlata tényleg tiszta lassalleizmus.

Mégis az új párt elméletébe új elemek is vegyültek. Az osztályharc hangsúlyozása erősödött, az állam mindenhatóságába vetett hit gyöngült. De a találkozásban a munkásosztály és az osztályharc képzete átforgult. Többé nem úgy látják, hogy a munkásság abban a harcban szerveződik osztállyá, amelyben munkabére megvédelmezésére tömörül a burzsoák ellen és „állandó egyesületeket alakít, hogy az alkalomadtán kitörő fölkeléseknél föl legyen szerelve”, hanem a választási csatákat vívó, a választók szavazatait egyesítő politikai párt lesz a munkások osztállyá szerveződésének eszköze és osztályérdekeinek képviselője; nem a munkásosztály gazdasági szervezetei és autonóm gazdasági alkotásai többé a jövő társadalom azon csírái, amelyeknek — másokkal együtt — Marx szerint még a régi társadalom ménében kell kifejlődniök, hogy új társadalom keletkezhesek, hanem a politikai uralomra jutott párt fogja az új gazdasági rendet az állam erejével megalkotni. Vagyis mindazok a funkciók, a történelmi hivatás a szocializmus megalkotására, amelyet a marxizmus régebben a munkásosztály harci szervezeteinek jelölt ki, az államra, illetve az annak meghódítására szervezkedett politikai pártra szálltak át. A párt elnyelte az osztályt.

Természetesen nem hiányoztak kísérletek, hogy a politikai munkáspárt új eszméjét az osztályharc elméletével összeegyeztessék. Kutatás tárgya lett a pártok lényege, természete. Kimutatták a történetből, hogy a politikai pártok mindenkor gazdasági érdekeknek, tehát osztályoknak képviselői voltak; hogy a párt-harc az osztályok küzdelmének áttétele a politika terére; párt és osztály alapján azonos képződmények; a párt csakúgy

szerve az osztályharcnak, mint tegyük a szakszervezet. Sőt még inkább az, mert egyetemesebb céljaiban és eszközeiben. Ebből következik, hogy a gazdasági mozgalom tulajdonkép csak előkészítő munkát végez; de ami ennek eredményeit megrögzíti, az állam hatalmával biztosítja és a jövő társadalomnak egész építményét megalkotja — az a politikai párt. A párt az osztályharc igazi szerve.

A politikai pártok ezen elmélete két alapvető hibában szenved. A múltra vonatkozólag merész általánosítás a hibája, a jelenre vonatkozólag a tényekkel meg nem egyezése. Mindkét hiba alapján rengeti meg az egész elméletet.

Amikor a pártok elmélete számára a történetből keresnek érveket, könnyen feledkeznek meg egy lényeges körülményről. Az államnak az a szervezete, amelyben a politikai pártok az utóbbi időben oly nagy jelentőségre tettek szert, nevezetesen a demokratikus képviselői állam, Európában össze-vissza kétszáz évesnél alig hosszabb múltra tekint vissza, sőt a kontinensen száz évesnél is alig öregebbre. Nos, a politikai párt szerepe a képviselői államban egészen más, mint ott, ahol a képviselői ismeretlen, más tehát ma, mint volt, legjobb esetben, száz év előtt.

Nem szükséges a képviselői eszméje körül kialakult nagy vitát itt fölmelegíteni. Itt elég megállapítanunk azt, hogy a parlamenti kormányzat előtti korszak nem ismerte, vagy csak igen korlátolt terjedelemben ismerte, a képviselői eszméjét. Ennek folytán az akkori politikai pártok minden akciója — ha ugyan akkor is egy bátrabb kisebbség kezdeményezéséből fakadt — a párt minden tagjának közvetlen cselekvő részvételét követelte meg. Minden pártakció az összes tagok közvetlen személyes felelősségével és veszélyével járt. Ebben a korban tehát, ha alakultak politikai pártok, inkább lehettek osztályharcoknak politikai exponensei; és sokszor azok is voltak.

Egészen más a politikai pártok funkciója a parlamenti kormányzatban. Azoknak tömege, akik a politikai pártok osztályelmélete szerint a politikailag szervezett osztályt teszik, a legritkább esetben, sokszor egész emberöltőn át nem kerül abba a helyzetbe, hogy osztályérdekeért közvetlen és személyes felelősségét és veszélyét magával vonó cselekvéssel helyt álljon. A tömegeknek minden közvetlen funkciója normálisan az időközönként leadott szavazatban, és bizonyos, a párt irányában teljesített anyagi szolgáltatásban merül ki, sőt legtöbbször még ez sem történik közvetlenül. De a szavazat is a legtöbb állam-

ban titkos, tehát még ezen többéves időközökben is ritkán jár személyes kockázattal; az esetleges anyagi szolgáltatások pedig ismét nem befolyásolják közvetlenül az államhatalmat, hanem épen azok létének anyagi alapjai, akik közvetítők a tömegek és az államhatalom közt.

Mindenütt, ahol parlamenti kormányzat van, a közügyekben résztvevőknek egy új, addig ismeretlen osztálya támadt. A legfejlettebb demokráciákban, az Egyesült-Államokban és Angliában, ez osztály létezése a legkirívóbb, de megvan — talán patriarchálisabb és szentimentálisabb mázzal — azokban az államokban is, amelyek csak újabban öltöttek magukra parlamenti formákat. A hivatásos politikusok osztálya ez. Akik alkotják, sokszor nem rosszabbak, többnyire értelmesebbek azoknál, akiknek érdekeit állítólag képviselik. Parlamenti képviselők, — akik nagyobbára az értelmi foglalkozásokat űzők sorából kerülnek ki — az agitátoroknak, politikai ügynököknek, pártalkalmazottaknak nagy, szürke tömege, amelyből csak az üldözött pártoknál válik ki egy-egy, a népesség átlagos erkölcsi és értelmi színvonalát fölülmúló egyén. A hivatásos politikusok ez osztálya lett a modern demokráciákban a politikai harcok valóságos, személyes, mindennapos, közvetlen harcosa. Ők szerepelnek ott, ahol a pártok erőviszonyainak végső eredőjét vonják: a parlamentben és az államkormány körül, és ott, ahol a politikai pártok erejét megalapozzák: a szavazatokat gyűjtő propagandában. Ők azok, akik az állam uralmában osztozkodnak, és ők teszik az állam uralmát a tömegeknek ízletessé vagy kellemetlenné. Ők csinálják a párt-programmokat, ők formálják a gondolkodást fölöslegessé tevő jelszavakat, ők szereznek közmunkát, közzálítást, hivatalt, privilégiumot, ők diktálják a törvényeket és nekik engedelmeskedik a közigazgatás. Nem a politikai pártok, hanem a pártok képviselői uralkodnak az államon és a hivatásos politikusok uralmát nem enyhíti más, mint a hivatásos végrehajtó szervek, a bürokrácia hatalma.

Ez nem jelenti azt, hogy a politikai pártok nem lehetnének gazdasági érdekek kifejezői. Kétségen kívül a legtöbb esetben azok. Azonban mivé lesz az osztályérdekek — a gazdasági érdekek osztályérdekek — szigorú és tiszta differenciáltsága a pártok egymásközi versenyében, egymás szavazóit elhajtó tülekedésében, a hivatásos politikusok egymást túlkínáló szóáradatában? A modern pártok sem tudnának létezni, ha nem igyekeznének tömegszükségleteket kielégíteni; de a politikusok

nem tudnának létezni, ha csak egy, szigorúan differenciált gazdasági osztályt akarnának képviselni. Mert a politikai pártok csatái ma a parlamentben dőlnek el és a parlamenti befolyás és hatalom alapja a szám, a többség demokratikus elve: ki küzdene parlamenti befolyásért, ha — bármily *splendid isolation*-ban, is — örökké kisebbség akarna maradni?

Így hát semmiképen sem lehet a mai politikai pártokat a képviseleti rendszer előtti pártokkal összevetni és ezeknek gyakori és világos osztályjellegéből egyszerűen a modern pártok osztályjellegére következtetni. A képviselet rendszere mély barázdát hasított múlt és jelen közt; a képviseleti rendszerben a párt nem lehet osztályképviselet.

Az mondják ezzel szemben, hogy ezt a nézetet a pártokról épen a kisebbségben levő, tehát a vagyonos osztályok vallják, sőt tudatosan vagy tudatlanul, minden erejükkel gyakorlattá is teszik: hiszen különben nem tudnának a vagyontalan osztályokból annyi szavazót toborozni, hogy többségük legyen; ellenben az osztályharc elmélete alapján szervezett tömegek, tehát a modern szociáldemokrata pártok, nemcsak hirdetik az osztálypárt elvét, hanem a valóságban is tiszta osztályképviseletet alkotnak és ezzel a többi, a polgári pártokat is arra kényszerítik, hogy tiszta szint valljanak. Vagyis a szociáldemokrata párt bevonulása a parlamentbe és megerősödése ottan ugyanazt a tiszta differenciálódást idézi elő a politikai küzdőtéren, amelyet a gazdasági harcok mezején látunk.

A legnagyobb szociáldemokrata pártok összetételének vizsgálata bizonyítja, hogy ez az állítás sem nyugszik szilárdabb alapokon, mint a történeti bizonyítás.

Megbízható, részben hivatalos, részben magán statisztikai főlvételekből, amelyeket a Németbirodalom és Ausztria, Franciaország és Olaszország választásairól a leadott szavazatok alapján csináltak, két tény domborodik ki világosan. Az egyik az, hogy valamennyi számottevő ú. n. polgári párt szavazatainak jelentékeny részét az ipari munkásság köréből kapja; a másik — ennél sokkal fontosabb — hogy a szociáldemokrata-párt szavazóinak tetemes részét nem a munkásosztály, hanem más osztályok szolgáltadják.

Az első tény, nevezetesen azt, hogy a vagyonos osztályok párthívei közt nagy számmal vannak ipari munkások, számszerűleg alig is kell bizonyítani. Ha nem így volna, akkor az általános választójog csakugyan egy volna a magántulajdon megszün-

tetésével; mert mivel minden államban jóval többen vannak olyanok, akiknek semmijük sincs, mint azok, akik magántulajdonnal bírnak, az általános választójog eszmeileg a vagyontalanok uralmát jelenti a vagyonosok fölött. Mégis az általános választójog ezen logikus hatása a valóságban sehol sem következett be. Azt látjuk inkább, hogy bár a vagyon mind kevesebbek kezében gyűl meg, a polgári pártok még a legfejlettebb iparos államokban is számszerű többségben vannak. Ez nem lehetséges másként, mint hogy a proletárság nagy tömegei azokat támogatják szavazataikkal. Olaszország legiparosabb tartományában, Lombardiában, az utolsó választásoknál 94.000 proletár választó volt, de a szocialista szavazatok száma csak 65.000 és ebből is nagy rész polgári eredetű; Pugliában 50.000 proletár-választóval szemben csak 9500 szocialista szavazatot találunk. S í. t.

Sokkal fontosabbak ennél azok a számok, amelyek félproletár és burzsoá elemeknek részesedését a szociáldemokrata szavazatokban tüntetik fel. A szociáldemokrata pártok szeretik hangoztatni, hogy ők *az összes elnyomottak* pártja. Nyilvánvaló azonban, hogy a kapitalista társadalomban nem minden elnyomott egyúttal produktív termelő, vagyis a munkások gazdasági osztályának tagja. A nagyüzem szorongatta kisiparosok és szatócsok, az állami és községi bürokrácia kifizetésű alsó rétegei, a mechanikus szellemi munkát végzők bizonyos csoportjai elnyomottak lehetnek, de a termelőeszközök bizonyos fejlettsége fokán mindenestre terméketlen gazdasági elemek. Semmiképen sem munkások tehát s így egy munkásosztálynak nem jogosult tagjai. Mégis megállapíthatták, hogy a 2,107.000 szavazatból, amennyit a német szociáldemokrácia 1898-ban magára egyesített, nem kevesebb mint 541.000 polgári szavazat volt; és hogy 1903-ban — a híres 3 milliós választáskor — ismét körülbelül 750.000-re rúgott a polgári szocialista szavazatok száma. Ez mindkét választásnál az összes szocialista szavazatoknak jó egynegyede. Olaszországban az utolsó választásnál, 1904-ben, a szocialista-párt 326.000 szavazatot kapott, holott a választó proletárok összes száma 256.000 volt és ebből is, mint feljebb láttuk, jó rész a polgári pártokkal tartott. Nyilvánvaló, hogy itt a félproletár és burzsoá szavazatok aránya még nagyobb, mint a német pártban.

De Olaszországnál sokkal nagyobb jelentőségű a német pártok és választók társadalmi összetétele. Németországban született meg az osztálypárt elmélete, sehol a világon nem propagálták azt oly kérlelhetlen erővel mint ott, nincs a világnak

egyetlen szociáldemokrata pártja, amely akkora tömegnek parancsolna, s íme kitűnik hogy negyven évi példátlan agitáció után még ez a párt is korántsem osztálypárt. Hogy a szervezett, tehát az osztályharc alapján álló munkásság egy része sem szavaz rá, arra azt lehetne mondani, hogy idő kérdése; de hogy sok százezerre rúg félproletár és az intellektuális és vagyonos osztályokhoz tartozó szavazóinak száma, ez a tény lehetetlenné teszi az osztálypárt fikciójának további föntartását.

Az osztálypárt elméletével pedig megdől az az elmélet is, amelynek igazolására szolgál, nevezetesen hogy a politikai párt ép olyan szerve és eszköze az osztályharcnak, mint a gazdasági szervezet.

A történeti összehasonlítás és a statisztikai bizonyítás világában azt látjuk, hogy a demokratikus köztársaságban kirívóan, de a fejlettebb képviselői monarchiában is a politikai párt alkalmi egyesülés* bizonyos állami intézkedéseknek a parlament útján kikényszerítésére. S így a pártok csak annyiban lehetnek az osztályharc szervei és eszközei, amennyiben az állam és a parlament azok. Nos, az állam és a parlament szerepe — bármilyen jelentékenynek látszik a mindennapos élet küzdelmeiben — a társadalmi fejlődésben sokkal kisebb, mint némelyek hirdetik.

Marx tanításainak legértékesebb részei közé tartoznak azok, amelyek az ideológiák uralmával végeznek. Más helyen kell ezekkel foglalkoznunk. Itten csak annyit, hogy tan, amely a gazdasági termelő erőkre alapítja a társadalom fejlődését, nem fér össze egy ideologikus képződmény, az állam mindenhatóságának tanával. S így lehetetlen, hogy az állam, illetve az állam uralmáért folyó politikai pártküzdelem ugyanolyan, sőt nagyobb és egyetemesebb szerepet játszó a társadalmi fejlődésben, mint a gazdasági harc.

Az igazi osztályharc a gazdasági küzdelem terén folyik.

* A népek életében az alkalmi természetesen hosszadalmasabb folyamat, mint az egyes egyénében; másrészt nem szabad, hogy megtévesszen némely pártoknak hosszú, sokszor több emberöltőt is túlélő léte, amit kivált az angol-szász népeknél láthatunk. Tudvalevő, hogy ezeknél a pártoknál nevükön kívül semmi sem maradt meg, sokszor nevük sem s a legtöbb kérdésben homlok-egyenest ellenkező álláspontot vallanak ma, mint tíz vagy húsz évvel azelőtt. *A* párt azért támadja *B* pártot, amiért annakelőtte *B* párt hevült és aminek *A* párt szegült ellene, és megfordítva. Az Egyesült-Államok százéves két pártját, a Demokratákat és Republikánusokat szabatos meghatározással egymástól megkülönböztetni szinte lehetetlen. Ilyesmire egyébként közelebb is találhatunk példát.

Ott állnak egymással szemtől-szemben a társadalom materiális termelőerőinek képviselői, az ellentétes termelőviszonyok cselekvő alanyai: a gazdasági osztályok. Nem alkalmi egyesülések, nem hangulatok, jelszavak, hivatásos hipnotizőrök szuggesztíója alatt összeverődött heterogén csoportosulások, hanem a természetes differenciálódás kényszerítő erejével létesült eredeti, homogén képződmények, a termelőviszonyok egy-egy típusának képviselői. Az államban és a parlamentben a megosztás, az osztozkodás körül forog a harc; a gazdasági küzdelemben a különböző termelőerők képviselői állanak egymással szemben. Mely erők azok, amelyek a társadalmi fejlődés rugói: a termelőerők-e avagy a jövedelem megosztás hatalmai? A marxizmus számára, amely a gazdasági termelés filozófiája, a válasz csak egy lehet.

És a szocializmus lelki előfeltételei szempontjából is a gazdasági harc sokkal inkább látszik alkalmasnak, hogy a munkásosztályt szocialista gondolkodásra és érzésre nevelje, mint a politikai mozgalom. Azon reális világnézet alapján, amellyel Feuerbach járult hozzá a történelmi materializmus kialakulásához, azt tartjuk, hogy pusztá képzelődés és önámítás azt hinni, hogy kívülről avagy logikai úton lehetséges tudást szerezni, hogy inkább csak a közvetlen átélés, az objektív realitással való folytonos, mondhatnók szinte érzéki érintkezés az, ami gondolatainknak próbaköve, azok igazságának egyetlen hiteles mértéke, a lét, vagyis az objektív valóság és a gondolat, vagyis a szubjektív tükröződés (*Denken und Sein*) egységének és azonosságának egyetlen alapja. Ha ez igaz az egyes egyénre vonatkozólag, még inkább áll a tömegekre. Mert az egyes értelmileg kiváló egyén esetleg képes arra, hogy pusztá spekuláció útján az objektív igazságot megismerje, de a tömeg erre sohasem képes. A tömeg igazságai sohasem mások, mint az objektív környezetben való közvetlen elhelyezkedésének szubjektív reflexei s minden egyéb hite vagy meggyőződése — normális viszonyok közt — csak addig él, amíg érzéki átéléseivel össze nem ütközik. Nos, ha azt hisszük, hogy a szocializmusban az objektív igazság jut kifejezésre, ha azt tartjuk, hogy nem önkényes spekuláció, hanem az objektív termelőerők és termelőviszonyok összeütközésének szükségzerű megoldása, hogy nem hangulat és szuggesztíó, hanem a termelés jövő rendjének egyedül lehetséges — bár ma csak logikus absztrakció útján kifejezhető — ideológiája: akkor lehetetlen elhinnünk, hogy a lelkeket más harc készíthetné rá elő, mint az, amelyet a munkásosztály a

maga reális valóságáért: gazdasági léteért folytat, amelyben napról-napra s a legközvetlenebb érintkezésben jut tudatára a termelőerők és termelőviszonyok ellentétének, amelyben nincs hangulat és spekuláció, hanem csupán a közvetlen gazdasági ellentéteknek kérlelhetetlen logikája. Mert ez a gazdasági harc a mindennapi élet, mindennapi cselekvés, mindennapi átélés — a lelkek egyetlen alapos és megbízható idomítója. És ebben rejlik a gazdasági mozgalom túlnyomó nagy jelentősége a munkásosztályharca és a szocializmus számára.

Nem akarjuk azért állítani, hogy a munkásság gazdasági harca attól kezdve, hogy megindult, tétovázás nélkül és határozottan az osztályharc nyomában halad. A munkásság gazdasági szervezkedése a munkásosztály fejlődésével tart lépést. A *Kommunista kiáltvány* igen szemléltetően írja le, hogyan lesz az egyes munkások, majd egy gyár, majd egy szakma munkásainak harcából az egyes burzsoá ellen, a gépek rombolásából és gyárak gyújtogatásából idővel szervezett osztályharc. A munkásság osztályá alakulásának ez a folyamata időben és térben egybeesik a burzsoáziának a politikai uralomért folyó harcával; ebben a harcban a proletárok a burzsoáziának segédcapatai annak ellenségei, az abszolút monarchia és a földbirtokosok ellen.

Úgy tetszik nekünk, hogy a munkásság politikai szerepe, melyet a *Kiáltvány* annak idején kijelölt, manapság sem áll másban, mint a politikai demokrácia kiépítésében. A proletárság gazdasági szervezkedését bizonyos jogi és kulturális körülmények — politikai és polgári szabadságjogok, általános iskolakötelezettség, az állam és egyház elválasztása, s több efféle — tetemesen megkönnyítik. Ezeket a körülményeket a polgári demokrácia nyújtja. Minthogy pedig a polgári demokrácia belső elvénél fogva csak a számszerű többség erejével győzheti le ellenségeit: az abszolútizmust és a feudalizmust, számszerű többsége pedig csak a proletársággal együtt van: a munkásság, ha egyáltalán akarja a demokráciát, kénytelen a politikai akció terére lépni és a burzsoázia demokratikus akcióját támogatni.

Ebben van a politikai párt jelentősége és szerepe a munkásság osztályharca számára. Távól attól, hogy ez osztályharcnak közvetlen, vagy épen legfőbbrendű szerve volna — hiszen az osztályharc a gazdasági osztályok közt folyik, tehát első sorban maga a burzsoázia ellen kell, hogy irányuljon — a munkásság politikai pártja épen arra alakul, hogy a burzsoáziát a polgári demokráciáért való harcban támogassa. Vagyis a politikai harc

nem a munkásosztály ellensége ellen folyik, hanem épen azért — nem a munkásosztály társadalmi és politikai szervezetéért — ami a szocializmus — hanem ellensége társadalmi és politikai szervezetéért: a polgári demokráciáért.

Ezen a tényen nem változtat némely szociáldemokrata pártoknak még oly radikális osztályharc programja és osztályharc frazeológiája sem. A történetíró legnehezebb föladatai közé tartozik, hogy az elmúlt korok fönmaradt írásos okmányaiból, a cselekvő személyek elméleteiből, programjaiból, írásaiból, harcuk céljairól és okairól táplált nézeteikből a cselekvések valódi motívumait megállapítsa. Azt fogja tapasztalni, hogy a cselekvő egyének képzetei koruk változásairól a legkritikább esetben egyeznek a valóságos történés lényegével, hogy tudatuk és a valóság közt sokszor áthidalhatlan űr tátong. Azt hisszük, a munkásság mai politikai mozgalmának jövő történetírói a szociáldemokrata pártok funkciójáról táplált vérmes nézeteket ép ilyen illúzióknak, a reális történéssel meg nem egyező képzeteknek fogják látni; és valószínű, hogy a tévedés forrását is a politikai párt természetéről és az osztályharc lényegéről fent kifejtett véleményekben fogják találni.

Olyan politikai munkáspárt, amely képes volna arra, hogy beérje a polgári demokrácia előkészítésének és kiépítésének munkájával, csupán azért, hogy megkönnyítse a munkásság osztályá szervezkedését és osztályharcát: hasznos munkása lehet a társadalmi fejlődésnek. Az a politikai párt ellenben, amely oly igénynyel lép föl, hogy ő a proletárság igazi osztályszervezete, a munkásság osztályharcának legfőbb és döntő orgánuma, amely magának követeli a szerepet, hogy a munkásosztályt a szocializmusba átvezesse, az olyan párt a csak gazdasági szervezet és harc által betölthető szerepet bitorolja, zavart és rendetlenséget visz bele a munkásmozgalomba és végül az ellenség ügyét szolgálja akkor, amikor a munkásosztály egyetlen föladata többé nem az, hogy a polgári demokráciát erősítse és kiépítse, hanem inkább az, hogy a már konszolidált demokratikus államot dezorganizálja, a győzelmes burzsoázia uralmát minden politikai függelékével együtt elsöpörje. S így a parlamenti munkáspárt szerepe ott végződik, ahol a munkásosztály sajátos és közvetlen politikai akciója kezdődik.

1909 január végén.

Szabó Ervin.